

*A családi kapcsolatok és a szülők
attitűdjének vizsgálata*

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. A családdal szemben támasztott követelmények	5
3. Családi kapcsolatok vizsgálata	7
3.1. <i>A felmérés indoklása és célja</i>	7
3.2. <i>A felmérés körülményei</i>	7
3.3. <i>A felmérés módszere</i>	8
3.4. <i>A családi élet általános körülményeinek vizsgálata</i>	9
3.4.1. <i>A család szerkezete</i>	9
3.4.1.1. <i>Teljes család</i>	10
3.4.1.2. <i>Formálisan ép család</i>	10
3.4.1.3. <i>Csonka család</i>	11
3.4.2. <i>A szülők iskolai végzettsége</i>	13
3.4.3. <i>Testvérek száma a családban</i>	13
3.4.4. <i>Bizalmi személy a családban</i>	15
3.4.5. <i>Konfliktusok a családban</i>	17
3.4.6. <i>Elképzelések a leendő saját családról</i>	19
4. A szülők attitűdjének vizsgálata	21
4.1. <i>Feleletválasztásos kérdésekre adott válaszok elemzése</i>	24
4.1.1. <i>A szülők gyermekük iránti féltése</i>	24
4.1.2. <i>A szülők erkölcsi felfogása</i>	26
4.1.3. <i>A szülők segítő- és együttműködési készsége</i>	28
4.1.4. <i>A szülők elvárásai</i>	30
4.1.5. <i>A szülő-gyermek közti konfliktushelyzetek</i>	32
4.2. <i>Önálló válaszadást igénylő kérdések elemzése</i>	34
4.2.1. <i>Első szituáció a szülői reakcióra</i>	34
4.2.2. <i>Második szituáció a szülői reakcióra</i>	36
5. A felmérések eredményeinek összegzése	37
<i>Felhasznált irodalom</i>	38
<i>Rezümé</i>	40
<i>Mellékletek</i>	42

1. BEVEZETÉS

*„A személyiség fejlődése mindig egy adott társas viszonylat között megy végbe”
(Thomas Mann)*

A család a legrégebbi emberi intézmény. A társadalmi méretekben folyó nevelés közösségi szinterei közül első a család, mivel a felnövekvő ember életében betöltött szerepe igen jelentős.

A család biztosítja az első, ún. „interakciós teret” a gyermeknek, mivel itt tanul meg először más emberekhez viszonyulni, velük kapcsolatot teremteni.

A család az a szociális kiscsoport, amely az élet kezdetétől hat a gyermek személyiségére. A család azért is jelentős az ember életében, mivel érzelmi és viselkedésbeli modelleket épít be az egyénbe. A család a mintavétel első bázisa, ahol spontán utánzás révén elemi magatartásmintákat és szociális viselkedés módokat sajátít el a gyermek.

A családban történik a személyiségfejlődés érzelmi alapjainak lerakása. A beszéd információs eszközével közvetíti a gyermeknek a család tapasztalatrendszerét, szubkultúráját, és a beszédet kísérő egyéb kommunikációs csatornákon pedig a „mikro-kultúra” számos más összetevőjét.

A gyermek a családi kapcsolatokon keresztül tanulja meg, hogyan cselekedjék bizonyos szituációkban, és azt is, hogy az adott korban és társadalmi helyzetben milyenek a viselkedési minták, beállítottságok és szokások.

A társadalom értékrendszere a család közvetítésének eredményeként válik a fejlődő személyiség meghatározó részévé, amely lehetővé teszi számára a sikeres szocializációt.

A családtagok a gyermek *legelső modelljei*. Szüleit, idősebb testvéreit, esetleg nagyszüleit tanulja meg először utánózni, és ezen az úton ismét csak bizonyos magatartásformákat elsajátítani. A gyermek először a játék, majd a tanulás folyamán azonosul szüleivel. Ez a családi szubkultúra normarendszerének elsajátítása miatt is nagyon fontos.

A család keretei között alakul ki a gyermek *identitása* (én-tudata, azonosságtudata) is, amely későbbi életére döntő befolyással van.

A család, mivel az egyetlen közösség, amely vérségi kapcsolaton alapul, ezért folyamatos érzelmi egységet jelent a gyermek számára. A szeretetteljes és kiegyensúlyozott érzelmi légkörben alakulhat ki a családi kapcsolatoknak olyan rendszere, amely kifejezésre jut a kommunikációban és a viselkedésben.

Munkánk során szerény kísérletet tettünk arra, hogy 52 középiskolai tanuló véleményét megismerjük, és családjuk életének, viszonyainak egy-egy szegmensét bemutassuk.

2. A CSALÁDDAL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

A családdal szemben az az igény, hogy a társadalmi céloknak megfelelő pedagógiai koncepciót valósítson meg nevelési gyakorlatában, és ezt összehangoltan, partnerként tegye más nevelési intézményekkel.

Ezeket az igényeket csak akkor tudja a család eredményesen teljesíteni, ha az alábbi főbb követelményeknek megfelel (Geréb 1985, Mohás 1982) :

- A család szerkezetében teljes, vagy a szeretet esetleges hiányait (pl. válás, vagy egyik szülő halála miatt) tudja korrigálni.
- Megfelelő szociális, anyagi és kulturális körülményeket tud teremteni a gyermeknek, amely biztosítja az egészséges testi-lelki fejlődését.
- Következetes szokásrendszert alakít ki, és egészséges munkamegosztást szervez a családon belül.
- A szülő engedi kibontakozni a gyermek önállóságát és személyiségét.
- Elvárásaiban reális, nevelési elveiben és módszereiben következetes, és ebben kellő összhang van a szülők között. Ez azért nagyon fontos, mert ennek hiánya sok konfliktus forrása lehet a családban (pl. képmutatás, hazudozás, szülői tekintély lerombolása)
- Kölcsönös tisztelet és megbecsülés jellemzi a családtagok közötti (apa-anya és szülő-gyermek) kapcsolatokat. A nagyszülőkkal és más rokonokkal való jó viszony is nagyon fontos.
- Derűs és kiegyensúlyozott érzelmi légkör uralkodik a családban, amely igen pozitív hatással van a gyermek személyiségének fejlődésére, mivel igen mély nyomot hagy a gyermekben, különösen kisebb életkorban. A vérségi kapcsolaton alapuló érzelmi kötődés mélysége és intenzitása semmi mással nem pótolható adottsága biztonságos alapja a nevelésnek.
- A szeretetkapcsolat természetes igénye a gyermeknek, ennek hiányát nagyon megérzi, sőt igen káros pszichés következményei lehetnek. (pl. elmagányosodás, depresszió, antiszociális viselkedés, stb.)

Tudjuk, hogy a családok között igen nagy különbségek lehetnek, így a gyermekek viselkedéskultúrájának alapjai is eltérőek. A különbségek eredete is sokrétű, így csak néhány meghatározó okot, befolyásoló tényezőt említünk. Ilyenek például:

- A család anyagi és szociális helyzete, biztonsága
- A család szerkezete és létszáma
- A család társadalmi megítélése, baráti köre
- A szülők iskolai végzettsége, érdeklődése
- A szülők hivatása, munkája
- A szülők, nagyszülők politikai nézetei, vallási és erkölcsi felfogása
- A szülők viselkedéskultúrája, az, hogy milyen mintán nőttek fel, hisz ez különösen kihat a családi nevelés mikéntjére.

Aki a mai felfogástól eltérő viselkedéskultúrában nőtt fel, az nehezen tud eligazodni az új erkölcsi felfogások „kusza szövevényében”, főként, ha alig talál követendő, jó példát, eszményképet. Az ilyen szülő könnyebben elbizonytalanodik és a gyermeke kérdéseire is nehezebben tud válaszolni.

3. CSALÁDI KAPCSOLATOK VIZSGÁLATA

*„A nevelés tesz bennünket azzá,
amik vagyunk”
(Helvétius)*

3.1. A felmérés indoklása és célja

Arra a feladatra vállalkoztunk, hogy középiskolai tanulók írásos válaszai és szóbeli interjúi alapján – néhány szempont szerint – bemutassunk különböző családokat.

A témakör kiválasztásakor döntésünket nagymértékben befolyásolta az, hogy számunkra a család – mint a nevelés egyik legfontosabb intézménye – meghatározó az életünkben.

3.2. A felmérés körülményei

- Ideje: 2014. október
- Helyszíne: Győr, Pattantyús Á. Géza Ipari Szakközépiskola és ÁMK
- Résztvevők: 9. 10. és 13. osztály tanulói
- Összesen: 52 fő

A felmérésben résztvevők osztályonkénti és nemenkénti megoszlását az alábbi összesítés mutatja:

Osztály	Lány	Fiú	Összesen
9./A	2 fő	21 fő	23 fő
10./C	-	22 fő	22 fő
13./B	1 fő	6 fő	7 fő
Összes megkérdezett	3 fő	49 fő	52 fő

3.3. A felmérés módszere

A kérdőíves felmérésben a diákok két alkalommal vettek részt. A kérdőívet név nélkül kellett kitölteniük. A tanulók írásos válaszait mindkét esetben szóbeli interjúkkal egészítettük ki. A beszélgetéseken való részvétel is önkéntes alapon történt.

1. Az első felmérés során (2014. szeptember) a **családi élet általános körülményeit** vizsgáltuk *(lásd 1. és 2. sz. melléklet)*

A tanulóknak 6 kérdésre kellett válaszolniuk, amelyek eldöntendő típusúak voltak. A válaszokat a megfelelő sorban x betűvel kellett megjelölni.

A kérdőívek az alábbi témaköröket tartalmazták:

- A család szerkezete
- A szülők iskolai végzettsége
- A testvérek száma és kapcsolataik
- Bizalmi személy a családban
- Problémák, konfliktusok a családban
- Elképzelések leendő saját családjukról

2. A második felmérés során (2014. október) elsősorban a **szülők attitűdjét, nevelési stílusát** vizsgáltuk. *(lásd 3. és 4. sz. melléklet)*

A felmérés 7 kérdést tartalmazott:

- ◆ Az első öt kérdés egy-egy szituációt ír le.

A tanulóknak ki kellett választani a lehetőségek közül, hogy a családban melyik szülő képviseli az adott véleményt. A megkérdezett témakörök a következők voltak:

- A szülők gyermekük iránti féltése
- A szülők erkölcsi felfogása
- A szülők segítő- és együttműködési készsége
- A szülők elvárásai
- A szülő-gyermek közti konfliktushelyzetek

- ◆ A hatodik és a hetedik kérdésre kreatív választ vártunk. A tanulóknak azt kellett megfogalmazni, hogyan reagálnak szüleik a leírt szituációkban.

3.4. A családi élet általános körülményeinek vizsgálata

A családi élet körülményeinek vizsgálatához 6 kérdésből álló kérdőívet használtuk (lásd 1. sz. melléklet). A tanulóknak a rájuk vonatkozó állítást x - el kellett megjelölni.

A tanulók válaszait kérdésenként dolgoztuk fel, amelynek összesítő táblázatai a 2. számú mellékletben találhatók.

Az eredmények elemzését is kérdésenként végeztük el.

3.4.1. A család szerkezete

A vizsgált tanulóknál a család szerkezete a következő képet mutatja:

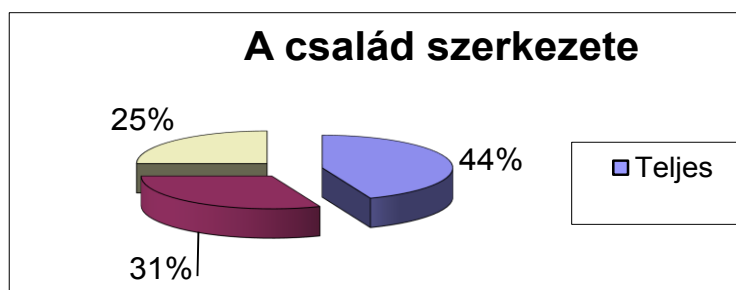
- Teljes (ép) család: 44 %
- Formálisan ép család: 31 %
- Csonka család: 25 %

Meglepő, hogy a tanulók többsége (összesen 56 %) nem él teljes családban, holott az egészséges személyiségfejlődés szempontjából ez lenne a kívánatos.

A család szerkezetét osztályonkénti bontásban, az alábbi 1. számú táblázatban láthatjuk:

Osztály	A család szerkezete			Összesen
	Teljes	Formálisan ép	Csonka	
9.	16 fő	4 fő	3 fő	23 fő
10.	2 fő	10 fő	10 fő	22 fő
13.	5 fő	2 fő	-	7 fő
Összesen	23 fő	16 fő	13 fő	52 fő

A család szerkezetének százalékos megoszlását az alábbi 1. számú diagram szemlélteti.

3.4.1.1. Teljes család

A felmérésben résztvevők **44 %-a él teljes családban**. Az ép családra az a jellemző, hogy az apa és az anya aktívan részt vesz a gyermek nevelésében. Viszonyuk a gyermekhez és egymáshoz kiegyensúlyozott, és szeretetteljes.

Az írásos válaszok elemzése során azokat a családokat soroltuk ebbe a csoportba, ahol a szülők próbálnak teljes személyiségükkel részt venni a családi életben, a nevelésben. A szülők - kisebb konfliktusokat leszámítva - egyetértésben nevelik gyermeküket. Ezekben a családokban a gyermekek mindkét szülőhöz kötődnek érzelmileg, megkapják az elvárt szeretetet, illetve viszonyozzák azt. A szülők védelmet, támaszt nyújtanak gyermekeiknek.

3.4.1.2. Formálisan ép család

A felmérésben résztvevők **31%-a formálisan ép** családban él. Ezekben a családokban az anya és az apa is jelen van, de egyikük (esetleg mindkettőjük) nem vesz részt a gyermek nevelésében. A szülők és a gyermek közti és/vagy a szülők egymásközti viszonya sem felel meg az elvárhatónak.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy hiába ép formálisan a család szerkezete, ha a szülők egymásközti, illetve a szülők és a gyermek közti kapcsolat nem teszi lehetővé a gyermek egészséges pszichikai fejlődését. Az ilyen családban élő szülők többsége nincs felkészülve a szülői szerepre, nem „tanulta” meg az olyan pedagógiai magatartást, amellyel szeretetteljes légkört teremthet, és jó irányba tudja befolyásolni gyermeke fejlődését.

A szóbeli elbeszélgetésekből kitűnt, hogy az ilyen típusú családokban a szülők iskolai végzettsége alacsony, műveltsége hiányos. A vizsgált, formálisan ép családokban többnyire az apa jelenléte, részvétele minimális a családi nevelésben.

Az **apai nevelés hiányának** két meghatározó okára világítottak rá a vizsgálatban résztvevők:

- Apa túlzottan elfoglalt.
- Helytelen a szemlélete, miszerint a gyermek nevelése, a család irányítása az anya dolga.

A statisztikából az is kiderül, hogy a szülők házassége nagy többségében elromlott, de valamiért mégis együtt maradtak. Megfigyelhető, hogy a nevelést az ilyen család ritkán teljesíti jól, hiszen az együttlét tartalmi vonatkozásai elsorvadtak.

A tanulók által leírtak és elmondottak szerint az alábbi tények hátráltatják az egészséges és harmonikus szülő-gyermek kapcsolatot:

- A szülők éjjel nappal dolgoznak, így nem jut elég idő a gyermek nevelésére.
- A gyermek nem érez elég bizalmat a szülei iránt.
- A gyermek közeledését a szülő elhárítja az ilyen megjegyzéssel pl.: „*Nem érek rá fiam*”
- A szülők közötti konfliktusok káros hatással vannak a gyerekekre.
- A szülők valamelyike a másik ellen nevel.
- A nagyszülő valamelyik szülő ellen nevel.
- A szülők különbséget tesznek a gyermekek között.
- Az édesapa vagy édesanya káros szenvedélye.

3.4.1.3. Csonka család

A felmérésben résztvevők **25%-a csonka családból** származik. (halálozás, válás stb.)

Szomorú, hogy minden negyedik csonka családban **halálozott** el valamelyik szülő, akinek elvesztése - a diákok elmondása szerint - mindenkinél traumatikus hatású volt.

Az interjúk során az is kiderült, hogy az érintetteknél a szülők **válása** igen sok esetben lelki defektusokhoz vezetett. (Ezen nem lehet csodálkozni, hiszen ismeretes, hogy az érzelmi megosztottság a két, egymást gyűlölő szülő között, válságba juttathatja a gyermeket és veszélyeztetheti egészséges fejlődését.)

A szülőkből való csalódottság a gyermekekben szorongást, agressziót keltett. A szülők nyílt és harsány ellenségeskedése, a gyermek bevonása a „*tűzvonalba*” – a válási taktika eszközeként – felerősítette az egyébként is valószínű pszichés károsodást.

A szakirodalmi adatok alátámasztják, hogy a káros hatást azonban nem maga a válás ténye gyakorolja a gyermek személyiségére, hanem azok az indulatok, félelmek és keserőségek, amelyeket a gyermekkel maradó szülő a házasság felbomlása miatt átél, és amelyeket akarva-akaratlanul átad gyermekének.

Fokozódhat ez az érzelmi válság, ha egy **új apa vagy anya** jön az igazi helyébe. A családon belül a gyermek megértéséhez és neveléséhez nagy türelem és szeretet szükséges, különösen akkor, ha mostoha lép az édes szülő helyébe.

Természetesen a válás, illetve az ezt követő új és harmonikus házasság jobb megoldás, mint a rossz házasság fenntartása.

Megnyugtató, hogy a vizsgálatban résztvevő csonka családok 33%-nál a válást követő új házasság nem rontott a gyermekek helyzetén. Sajnos, 1 gyermeknek a mostoha szülővel való kapcsolata igen kritikussá vált, ezért, az ő további sorsa komoly problémákat vet fel.

Azokban a családokban, ahol a szülők nem alapítottak új életet (csonka családok 42%-a) a gyerekek viszonya a szülőkhöz nem változott.

Ideális esetben persze az lenne a jó, ha minden gyermeket az édesanya és édesapa nevelné.

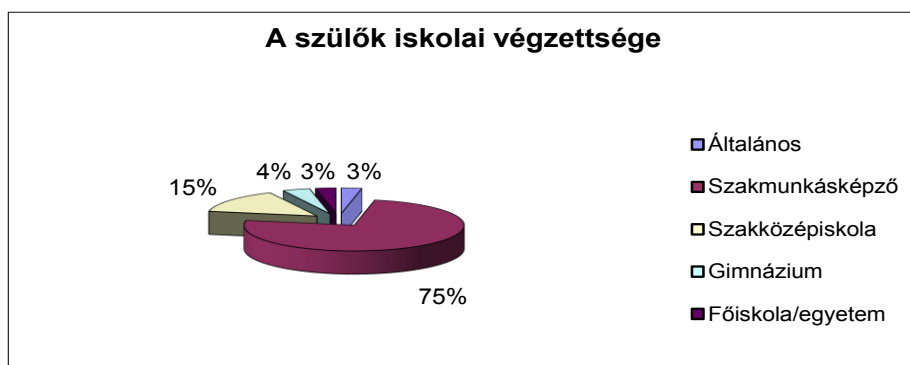
***A gyermeknek az Isten két kicsi kezet adott,
az egyik keze az apja kezét fogja, a másik az anyját.
Nem lehet ezt a láncot büntetlenül elszakítani.”***
(Gárdonyi Géza)

3.4.2. A szülők iskolai végzettsége

Szülők végzettsége	Apa	Anya	Összesen
Általános iskola	0 fő	34 fő	34 fő
Szaktanásképző	30 fő	37 fő	67 fő
Szakközépiskola	4 fő	9 fő	13 fő
Gimnázium	0 fő	1 fő	1 fő
Főiskola/Egyetem	3 fő	-	3 fő
Összesen	37	81	118 fő

A fenti 2. számú táblázatból láthatjuk, hogy a szülők iskolai végzettsége nagyon alacsony. Az alábbi 2. számú diagram szerint a szülők 75 %-a szaktanásként végzettséggel rendelkezik, és csak 3 tanuló apjának van főiskolai diplomája.

3.4.3. Testvérek száma a családban

A vizsgált tanulóknál a testvérek számának alakulása a következő képet mutatja:

- Egyke: 17 %
- Féltestvére van: 8 %
- Egy testvére van: 48 %
- Két testvére van: 23 %
- Kettőnél több van: 4 %

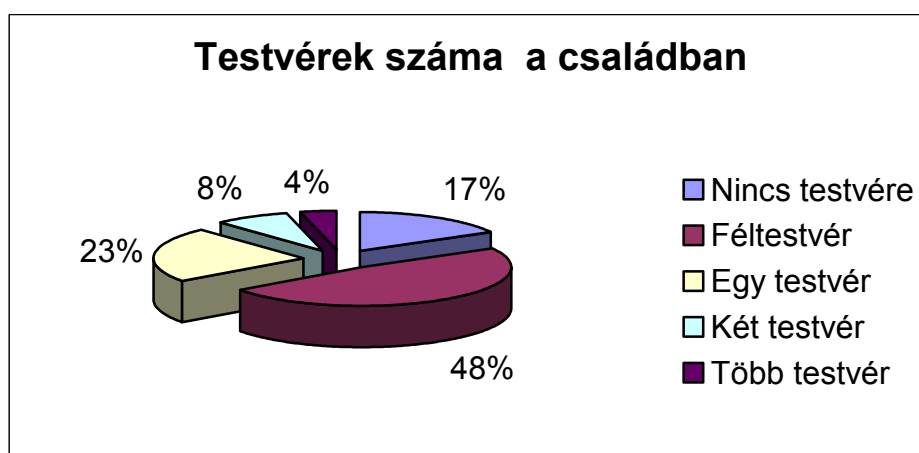

Feltűnő, hogy a felmérésben résztvevő diákok 17%-nak nincs testvére, és csak 4 %-ának van kettőnél több.

A testvérek számát osztályonkénti bontásban az alábbi 3. számú táblázat mutatja:

Osztály	Testvérek száma				
	Egyke	Féltestvér	1 testvér	2 testvér	2-nél több
9.	4	1	12	4	2
10.	4	-	8	8	2
13.	1	1	5	-	-
Összesen	9	2	25	12	4

A testvérek számának százalékos megoszlását az alábbi 3. számú diagram szemlélteti:

A szóbeli interjú során mindössze 5 tanuló beszélt arról, hogy mivel nincs testvére, ezért nagyon egyedül érzi magát, ha a szülei nincsenek otthon. A többiek szerint az egykeség nem jelent számukra különösebb hátrányt, bár örülnének annak, ha lenne testvérük.

A gyerekek 80%-a jól kijön a testvérével, és ez öröndetes. 20 %-uk viszont nem találja a közös hangot a testvérével, melynek okai között a következőket említették:

- Nagy a korkülönbség a testvérek között.
- A szülők különbséget tesznek a gyermekek között.
- A szülő munkahelye elvesztése miatt beteg gyermekét hibáztatja.
- A testvér barátja, barátnője okozza a konfliktust.
- A testvérek között személyiség- és stílusbeli különbség van.

3.4.4. Bizalmi személy a családban

A személyiségfejlésében nagy szerepe van a családi élet hangulatának, a családtagok közötti bizalomnak. Magabiztosabb, kiegyensúlyozottabb lesz az a gyermek, aki mindig bátran fordulhat szüleihez vagy testvéreihez, ha bármilyen gondja és problémája van, mert tudja, hogy meghallgatásra talál.

A felmérésben résztvevők többsége elsősorban az édesanyját jelölte meg ilyen bizalmi személynek.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 4. számú táblázat mutatja:

Osztály	Bizalmi szerep				
	Anya	Apa	Apa és Anya	Testvér	Barát/Barátnő
9.	11	2	3	1	6
10.	11	2	2	2	5
13.	2	1	4	-	-
Összesen	24	5	9	3	11

A szóbeli interjúk során, a bizalmi személyként édesanyjukat megjelölők többsége választása indokaként a következőket mondta:

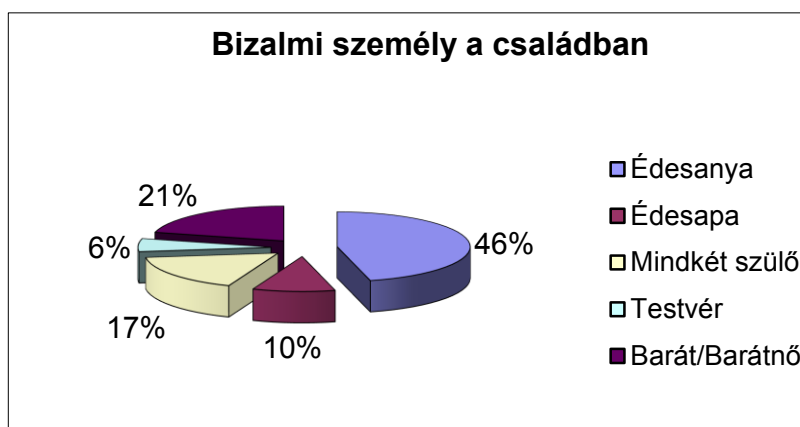
- Az édesanyjával tudnak problémáikról őszintén beszélni.
- Az édesanya megértő és türelmes.
- Az édesanya engedékenyebb.
- Az édesanya kiáll gyermekeiért, és megad mindent nekik, amire szükségük van.
- A lányok esetében az édesanya a barátnő szerepét is betölti.

Akik nem az édesapjukat választották, azok az alábbiakkal indokolták döntésüket:

- Az édesapával nem tudnak beszélni a problémáikról, nem igen hallgatja meg őket.
- Az édesapa „bután” beszél gyermekével és arrogánsan viselkedik.
- Az édesapa nem foglalkozik gyermekével, elfordul családjától.
- Az édesapa iszik, szórakozik szabadidejében.
- Az édesapa kisgyermekként kezeli „felnőtt” gyermekét.
- Édesapa nem bízik gyermekében.

A bizalmi szerepek százalékos megoszlásának összesítését az alábbi 4. számú diagram szemlélteti:

A diagramból is jól látható, hogy az apát a diákoknak csak 10 %-a jelölte meg. A többség elsősorban az édesanyát nevezte meg bizalmi személynek. Az anyában és az apában egyformán bíz a diákok 17 %-a.

Feltűnő, hogy a testvért csak 6 %-a ítélte meg arra, hogy alkalmas a bizalmi szerep betöltésére.

A barátot, illetve barátnőt viszont tizenegyen jelölték meg, ez a megkérdezettek 21 % - a. Úgy látszik, hogy a serdülőkori problémákat saját kortársaikkal szívesen beszélnek meg a diákok, és ezt természetes életkori sajátosságnak tekinthetjük.

3.4.5. Konfliktusok a családban

Minden társas együttélés során (így a családban is) az a természetes, ha a gyermek és a szülő között néha egymásnak ellentmondó nézetek, érdekek és cselekvési igények ütköznek össze. De a szülő feladata, hogy az így keletkező konfliktusokat minél eredményesebben tudják közösen megoldani. Ennek legfontosabb feltételei *Matenbrock (1991.)* szerint a következők:

- A konfliktusok létének tudomásulvétele
- A konfliktusok felismerésének képessége
- A konfliktusok okainak feltárása
- Veszteségmentes megoldások keresése

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a konfliktusok döntő többségében csak a konszenzuson, az együttműködésen alapuló megoldások hozhatnak igazán eredményt. Az is nagyon fontos, hogy a szülő és a gyermek mindig az adott szituáció ismeretében mérje fel a mozgásterét, a lehetőségeit, és a megoldás a kölcsönös bizalmon alapuljon.

A felmérésben résztvevő diákok az alábbi okokat jelölték meg a családi konfliktusok forrásaként:

- 13 %: a szülők nézeteltérése
- 8 %: az apa szigora
- 6 %: az anyai törődés hiánya
- 10 %: a gyermek korlátozása a szabadidő eltöltésében
- 15 %: a testvér párválasztása
- 48 %: egyéb, amelyet konkrétan nem neveztek meg

A tanulók válaszait osztályonkénti bontásban az alábbi 5. számú táblázat mutatja:

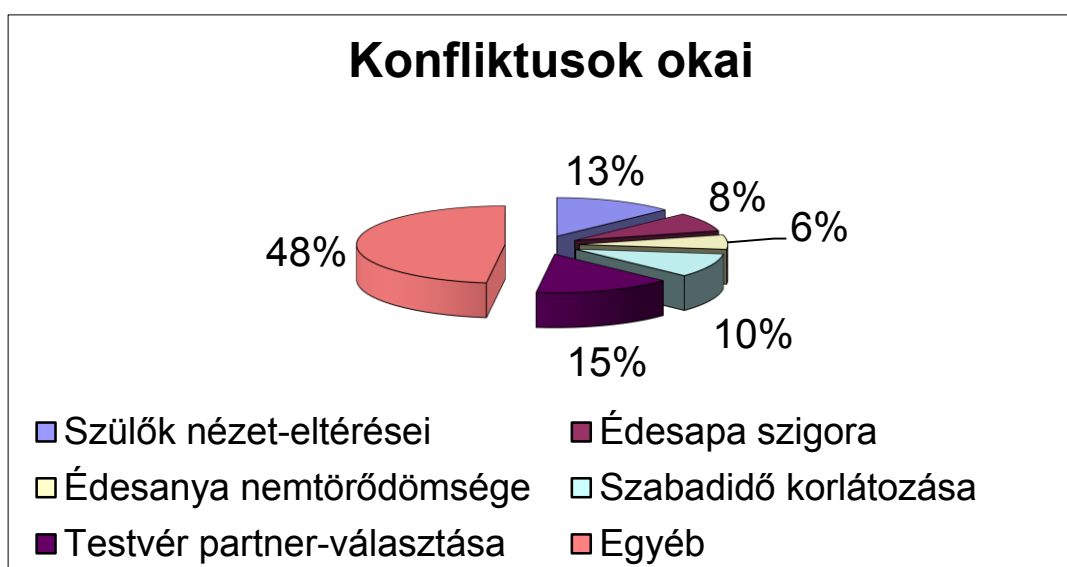
Osztály	A konfliktusok okai					
	Szülők nézet-eltérése	Apa szigora	Anyai törődés hiánya	Szabadidő korlátozása	Testvér párválasztása	Egyéb
9.	4	-	1	3	4	11
10.	3	3	2	2	2	10
13.	-	1	-	-	2	4
Összes	7	4	3	5	8	25

A pszichológiai szakirodalom szerint a szülő-gyermek konfliktusok azonban nem okoznak szükségszerűen káros hatást, ugyanis a konfliktusos helyzet közös feldolgozása nem csak az ellentétet számolja föl, hanem elindítója lehet a személyiség kedvező változásának is.

A szülők nagy részét viszont senki sem tanította meg arra, hogy a családi ellentéteket miként lehet megoldani, és reakcióikat esetenként a sértettség és a gyermeki hálátlanság feltételezése vezérli. Így sokszor teljes érzelmi szakítás lehet az ismételt összeütközés következménye.

A kérdőíves felmérést követő négyszemközti beszélgetések során a tanulók elmondták, hogy a konfliktusok néha komolyabb veszekedésig és tettelegességig is fajultak a családban, ami egyik fő oka volt az érintett szülők válásának is.

A konfliktusok főbb okainak százalékos megoszlását az alábbi 5. számú diagram szemlélteti:

Az okok között – a szülők nézeteltérései és az apa szigora mellett - feltűnően magas értéket (15%) kapott a testvér partnerválasztása, és ez mindenképpen a testvérféltékenységre utal. Egy serdülő nehezen fogadja el az „új családtagot”. Ez a konfliktusforrás valószínű, hogy a későbbi életkorokban már nem kap ilyen nagy hangsúlyt.

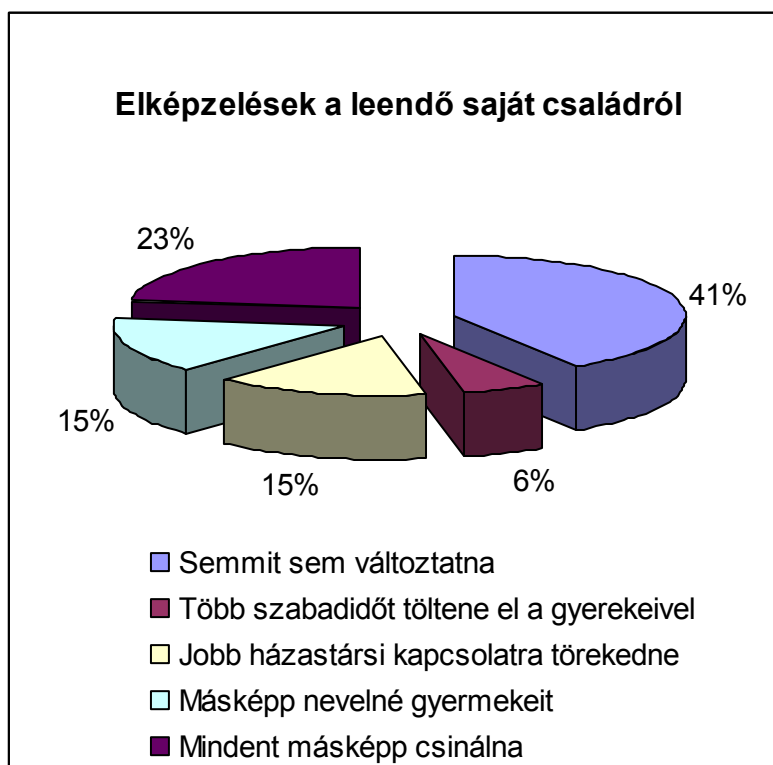
3.4.6. Elképzelések a leendő saját családról

Arra a kérdésre, hogy „Mit szeretnél megváltoztatni a családodokban?”- meglepő válaszok születtek.

A tanulók válaszait osztályonkénti bontásban a következő 6. számú táblázat mutatja:

Ki, mit csinálna szüleitől eltérően?	Osztály			Összes	%
	9.	10.	13.		
Semmit sem változtatna	8	9	4	21	41
Több szabadidőt töltene a családdal	1	1	1	3	6
Jobb házastársi kapcsolatra törekedne	3	4	1	8	15
Másképp nevelné gyermekeit	7	1	-	8	15
Mindent másképp csinálna	4	7	1	12	23

A tanulói elképzelések százalékos megoszlásának összesítését az alábbi 6. számú diagram szemlélteti:

- A tanulók elég nagy hányada, mégpedig **41 %-a** azt írta, hogy **semmit nem csinálna másként** a saját családjában, mint a szülei. Ebből arra lehet következtetni, hogy a diákok közül sokan megfelelőnek ítélik családjuk életét és kapcsolatrendszerét, vagy, az is lehet, hogy nincs róla határozott véleményük, esetleg közömbösen viszonyulnak hozzá.
- A tanulók **59 %-ának viszont van elképzelése** arról, hogy a leendő saját családi életében mit változtatna.

A diákok véleményének megoszlása a következő volt:

- 6 % *gyermekével több szabadidőt szeretne együtt tölteni.*
- 15 % *jobb házastársi kapcsolatot szeretne leendő partnerével.*
- 15 % *a gyermeknevelésben változtatna.*
- 23 % *mindent másképp csinálna családjában, mint a szülei.*

A beszélgetések során az is kiderült, hogy azoknak a diákoknak, akik több mindent másként csinálnának, negatív tapasztalataik vannak szüleik házasságáról, nevelési módszereiről, az őket körülvevő érzelmi légkörről. Azért változtatnának, mert szüleik nevelési elveit esetleg maradinak tartják, és ezért saját gyermekeiket másként szeretnék nevelni.

Ezek a tanulók talán érzik, hogy nagyon fontos a pozitív mintaadás és a szeretetteljes érzelmi légkör, amely biztos alapja a személyiség fejlesztésének.

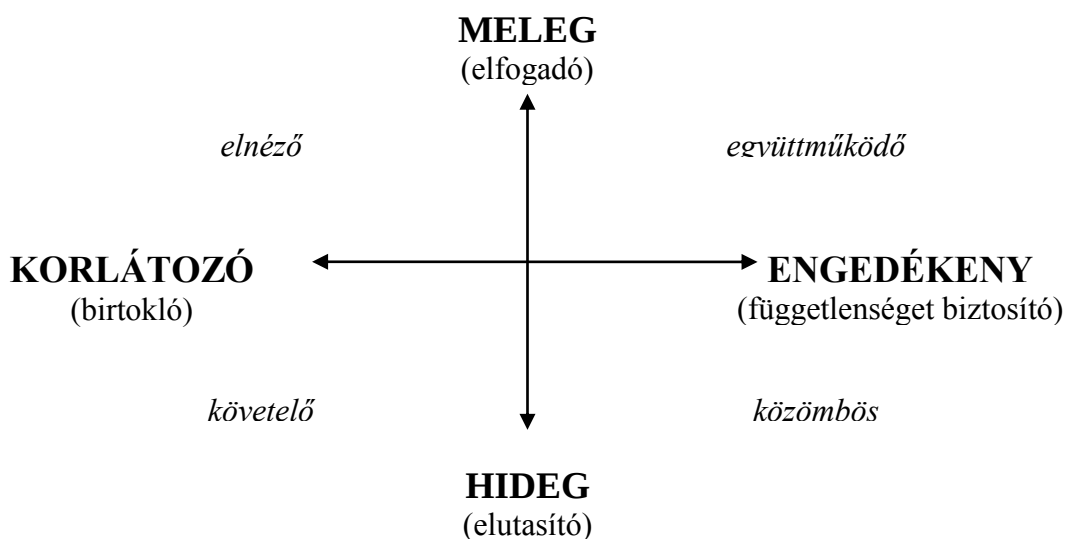
4. A SZÜLŐK ATTITÚDJÉNEK VIZSGÁLATA

Az attitűd fogalmát sokféleképpen határozzák meg a kutatók. A szociálpszichológia elsősorban a társas viselkedés belső irányítóiként vizsgálja, amely szerint az attitűd egy beállítódás, amelynek a minősége azt mutatja, hogy a személyiség milyen típusú aktivitásra orientálódik.

A személyiségfejlesztésben nagy szerepe van annak, hogy milyen a szülők attitűdje, milyen nevelési elveket vallanak, és milyen a gyermekhez való viszonyuk. Az a család, ahol derűs, a családtagok kölcsönös tiszteletén és megbecsülésén, egymás iránti bizalmán alapuló a légkör, az kiegyensúlyozottabb gyermeket nevel. A gyermek az ilyen családban biztosabb lehet afelől, hogy szeretik, tehát erősebb a család támaszjellege. Hamarabb alakulnak ki a gyermekben az értékítéletek a saját és a mások viselkedésének megítélésében, önállóbbá is válik.

A kellemes légkör azt is jelenti, hogy a gyermek szívesen tartózkodik otthon, így csökkenhet az esetleges külső káros hatások lehetősége. Az ilyen légkört az fejleszti, ha örülnek a család bármely tagja hazaérkezésének, érdeklődéssel hallgatják a nap eseményeiről szóló beszámolóját, örömeit és gondjait.

Egy attitűd elutasító vagy igenlő jellegű orientációt és egyben meghatározott reagálási készséget jelent valamilyen szituáció, jelenség irányában, vagy egy személlyel vagy tárggyal kapcsolatban. A különböző érzelmi viszonyulások és nevelési elvek kombinációja alapján a pszichológiai irodalom négy alapvető attitűdöt, szülői magatartást különböztet meg, amelyet két, egymást metsző dimenzión lehet ábrázolni. (*Ranschburg nyomán, 1975.*)

- A **meleg-engedékeny**_nevelői attitűd alapja a szeretet-kapcsolat a szülő és a gyermek között. Ennek a mély és erős érzelmi hatásnak igen nagy a jelentősége a nevelésben. Az ilyen légkörben a szülő engedi kibontakozni a gyermek személyiségét. A gyermekközpontúság persze nem azt jelenti, hogy mindent szabad, de a szabályok nem merevek, hanem rugalmasan értelmezett normák.

A meleg attitűd segítőkész magatartásával, oldottabb légkört teremtve csökkenti a gyermek szorongását, a kudarcból való félelmet. Ennek hatása mentálisan is igen kedvező: kreativitást fejleszt, problémaorientációt és érzelmileg kiegyensúlyozottabb viselkedést eredményez. Így a gyermeknek a siker elérésére való törekvés lesz a cselekvésre késztető fő motívum, nem pedig a kudarc elkerülése.

A szakirodalom szerint az a gyermek, aki ilyen nevelői környezetben nő fel, pozitív módon fordul a világ felé és aktív, barátságos, szelleme rugalmas és alkotó jellegű lesz.

- A **meleg-korlátozó** nevelő család nem engedi kibontakozni a gyermek személyiségét. Gátja lehet ennek a gyermek túlzott szeretete, illetve az, hogy nem jól szeretik a szülők a gyermeket. (Például túlzottan féltik, túl keveset engednek, és túl sokat tiltanak.) A gyermek tevékenysége ilyen esetekben csak arra korlátozódik, hogy az előírásokat betartsa. Ha van a gyermeknek önálló elgondolása, azt nem valósítja meg, és lassan leszokik arról is, hogy legyen.

Az ilyen családban nevelkedő gyermekek talán kevésbé kreatívabbak. Egy kicsit félszegek, visszahúzódnak és gondolkodásuk, szociális magatartásuk megalkuvó lesz. Ugyanakkor az őszinte szülői szeretet, a meleg érzelmi légkör – a korlátozó magatartás ellenére – nagy valószínűséggel megvédi a gyermeket a komolyabb pszichés sérülésektől.

- A **hideg-engedékeny** magatartásforma főbb jellemzője, hogy közömbös, rideg, nincs intenzív kapcsolata a gyermekkel, annak érzelmi és gondolati közeledését elutasítja. A szülők érdektelen magatartása lényegében a személyiség figyelmen kívül hagyását, mellőzését jelenti.

A hideg-engedékeny szülő gyermekével nem igazán törődik, ugyanakkor időnként (főleg mások előtt) un. „alibi-veréssel” akarja igazolni magát. Az ilyen szülői magatartás következményeként a gyermekek általában nem fordulnak tanácsért, és gondjaikat sem beszélnek meg szüleikkel. Ezért sajnos gyakran antiszociális (galeri) csoportokban kerülnek.

- A **hideg-korlátozó** típusú szülő általában teljesítményközpontú. A szubjektív mozzanatok nem érdeklik. Tekintélyét, hozzáértését környezete és a gyermek előtt akarja bizonyítani. Az eredménytelenség okát a gyermekben keresi, így nevelési módszereiben gyakori az elmarasztalás, a túlzott szigor, a negatív emocionális kísérők.

Az ilyen szülői magatartásra a gyermekek gyakran agresszivitással válaszolnak, de kibontakozására semmiféle lehetősége nincs, ezért a gyermek bizonytalan, magatartásában szorongóvá válik.

A vizsgálatban résztvevő diákok szüleinek nevelői attitűdjét kérdőíves módszerrel mértük fel *Schmercz István (2003)* munkája alapján.

A felmérés csupán néhány szempontra tért ki. A kérdőíven szereplő példák a gyakorlati életben előforduló, egyszerű szituációkat bemutató témákról szóltak, és a tanulók válaszaiból próbáltam – közvetett úton – szüleik nevelői magatartására, attitűdjére következtetni.

A vélemények tehát a gyermekek, feltételezésein alapultak. A felmérést követő szóbeli interjúk során azonban a diákok megerősítették, hogy jól ismerik szüleiket, azok gondolkodásmódját, ezért válaszaik (ha nem is teljesen objektívek) hitelesnek és reálisnak mondhatók.

4.1. Feleletválasztásos kérdésekre adott válaszok elemzése

A tanulóknak 5 szituációt leíró kérdésre adott válaszlehetőségek között kellett eldönteni, hogy véleményük szerint az ő családjukban melyik szülő, melyik álláspontot képviselné. A tanulók több választ is megjelölhettek – mivel az anya és az apa feltételezett véleménye eltérő lehetett, ezért a válaszadók száma az összesítésben nem mindig azonos a felmérésében résztvevők számával.

A kérdőíven szereplő témák a következők voltak:

- 1. kérdés: A szülők gyermekük iránti féltésére vonatkozott.
- 2. kérdés: A szülők erkölcsi felfogására utal.
- 3. kérdés: A szülők segítő- és együttműködési készségére mutat rá.
- 4. kérdés: A szülői elvárásokat tárja fel.
- 5. kérdés: A szülő-gyermek közti konfliktushelyzettel kapcsolatos.

4.1.1. A szülők gyermekük iránti féltése

Kérdés: *Vajon elengednének-e a szüleid kerékpártúrára, ha rossz idő várható?*

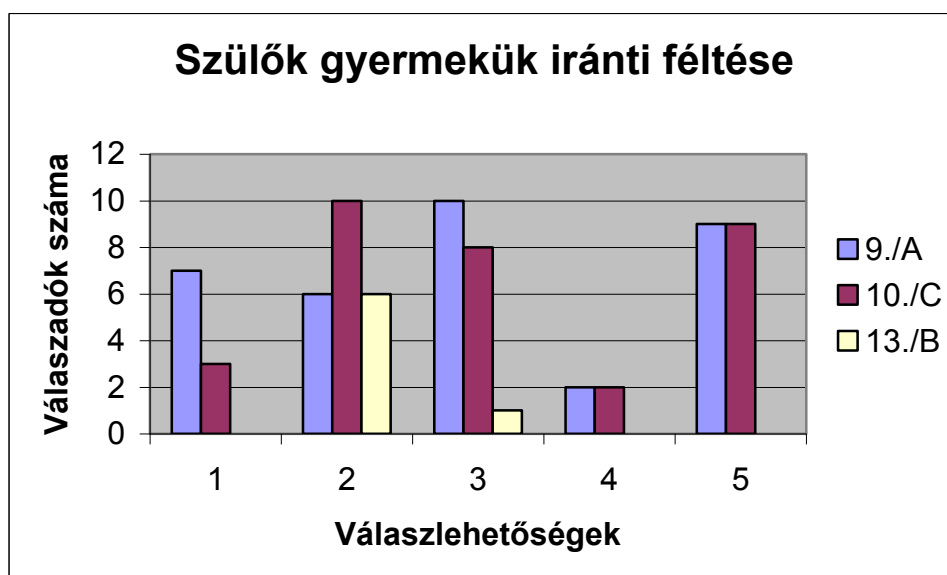
Az 1. kérdésre adott válaszlehetőségek	Válaszadók	
1. Elengedne, mert nem érdekli, hogy mivel töltöm az időmet.	10 fő	14 %
2. Elengedne, de nem lenne egy nyugodt pillanata sem.	22 fő	30 %
3. Elengedne, mert bízik abban, hogy tudok magamra vigyázni.	19 fő	26 %
4. Nem engedne el, hanem kellemesebb időtöltést javasol.	4 fő	5 %
5. Nem engedne el, mert féltene, hogy megfázom.	18 fő	25 %

A válaszokból az alábbi következtetések vonhatók le:

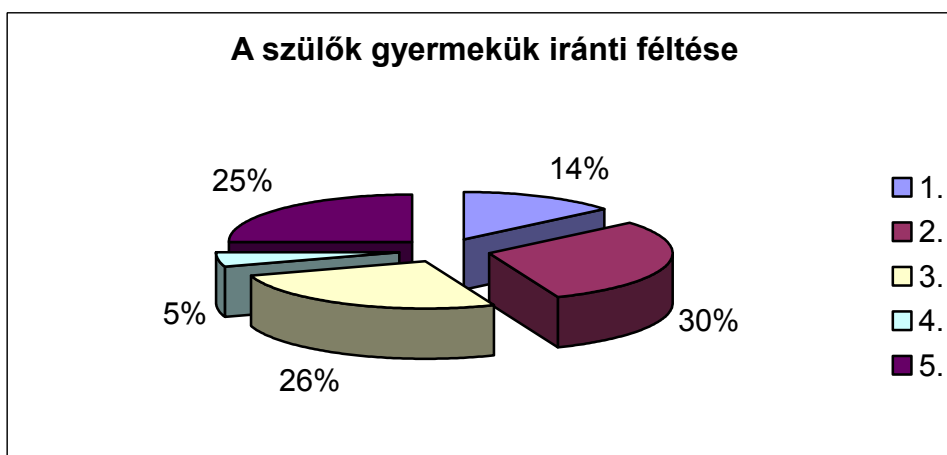
- A szülők 14 %-át sajnos nem igazán érdekli, hogy gyermeke milyen körülmények között tölti a szabadidejét. Ők valószínű, hogy a liberális stílust és a hideg-engedékeny nevelői attitűdöt képviselik.
- A szülők 56%-a minden bizonnyal a meleg-engedékeny típushoz tartozik, hiszen elengedné gyermekét, sőt 26 %-uk bízik is gyermekében.
- Az utolsó két kérdésre adott válaszokból az derül ki, hogy a szülők elég nagy százaléka (30) inkább korlátozó típus, de azok többsége féltésből, szeretetből nem engednék el szívesen gyermeküket, ami az anyák részéről érthető álláspont.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 7. számú táblázat és a hozzá tartozó grafikon mutatja.

Osztály	Szülők gyermekük iránti féltése				
	Válaszlehetőségek				
	1.	2.	3.	4.	5.
9./A	7	6	10	2	9
10./C	3	10	8	2	9
13./B	0	6	1	0	0
Összesen	10	22	19	4	18

Az apa és az anya gyermekük iránti féltésének százalékos megoszlását az alábbi 7. számú diagram szemlélteti.

4.1.2. A szülők erkölcsi felfogása

Kérdés: *Hogyan reagálnának szüleid, ha értékes toll lopásával vádolnának meg? Mit mondanának a szüleid az iskolában?*

Ennél a kérdésnél 4 válaszlehetőség volt, amelyet az alábbiakban összesítettük.

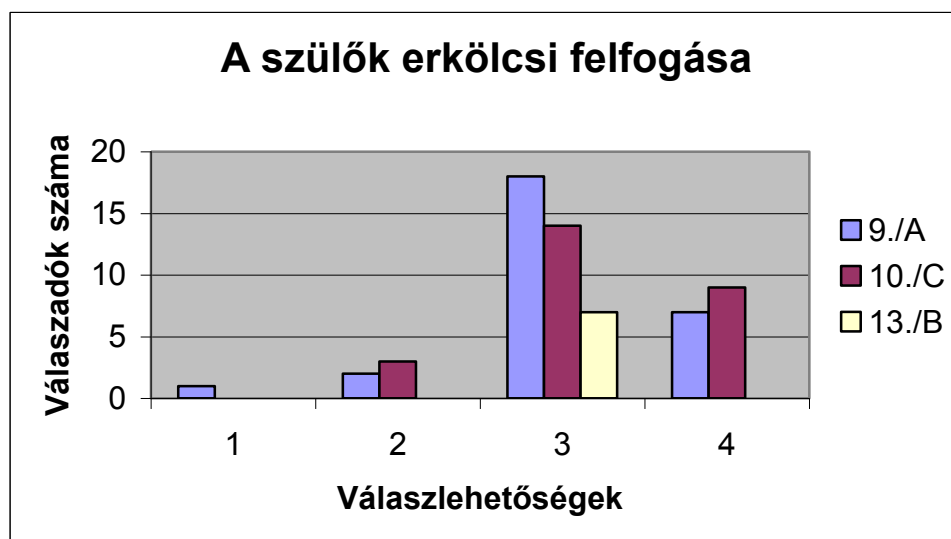
A 2. kérdésre adott válaszlehetőségek	Válaszadók	
1. A lopás nagyon súlyos véték, ezért szigorúan megbüntetem.	1 fő	2 %
2. Kevés időm van foglalkozni a gyerekkel, de a lopást biztosan nem otthon tanulta.	5 fő	8 %
3. Soha nem szokott ilyet csinálni. Mindenképpen megbeszélem vele.	39 fő	64 %
4. Kétségbe vagyok esve, én őszinteségre neveltem. Biztosan rossz társaságba keveredett. Legyenek elnézőek.	16 fő	26 %

A válaszokból levont következtetések:

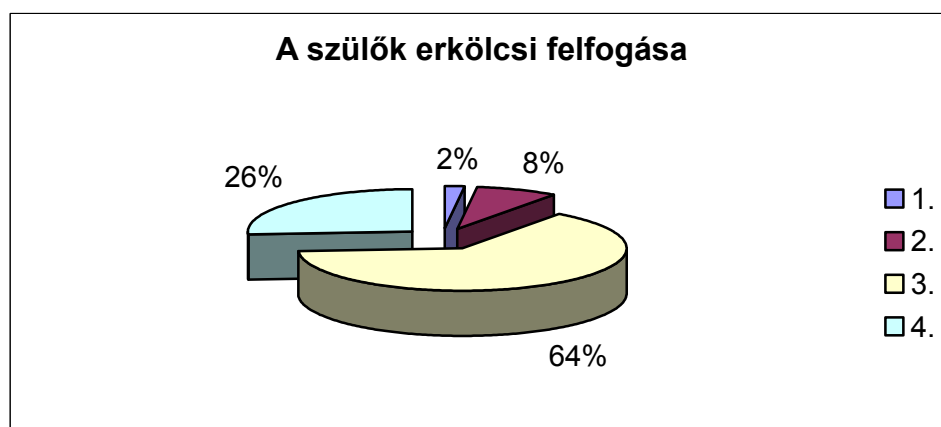
- A szülők többsége (gyermekük feltételezése szerint) az adott szituációban mindenképpen megbeszelné velük ezt a problémát, amely egy demokratikus nevelési stílusra utal.
- Sokan viszont érthetetlennek vélnék az előforduló vétket, hiszen mindig őszinteségre nevelték gyermeküket. A történetért a rossz társaságot okolnák, és ezentúl jobban vigyáznának gyermekükre. Ez a vélemény a meleg, szeretetteljes és elfogadó attitűd kifejezése.
- Sajnos 5 szülőt hidegen hagyná a lopás vétsége és ez mindenképpen egy közömbös, nemtörődöm erkölcsi felfogást és gondolkodást tükröz. Ezen válaszadók között vannak azok, akik az 1. kérdésnél is az érdektelenséget jelölték meg.
- A lopást mindössze 1 szülő minősítené olyan nagyon súlyos vétéknek, amelyre nincs semmi mentség, ezért szigorú büntetés járna érte. A négy szemközti elbeszélgetésen egy tanuló részletesen kifejtette, hogy vele általában nagyon szigorúak a szülei, mindenben korlátozzák és problémáit soha nem hallgatják meg. A kisebb vétségekért is sokszor részesül testi fenyítésben, ezért fél a szüleitől, állandóan szorong és nem is mindig mondja el otthon az igazat.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 8. számú táblázat és a hozzá tartozó grafikon mutatja.

Osztály	A szülők erkölcsi felfogása			
	Válaszlehetőségek			
	1.	2.	3.	4.
9./A	1	2	18	7
10./C	0	3	14	9
13./B	0	0	7	0
Összesen	1	5	39	16

A szülők erkölcsi felfogásának százalékos megoszlását az alábbi 8. sz. diagram szemlélteti.

4.1.3. A szülők segítő- és együttműködési készsége

Kérdés: Hogyan vélekednének szüleid, ha egy kirándulásra sok és nehéz csomagot kellene az állomásra kivinni?

A tanulók ennél a kérdésnél is 4 lehetőség közül választhattak, amelynek eredményét az alábbiakban szemléltetjük.

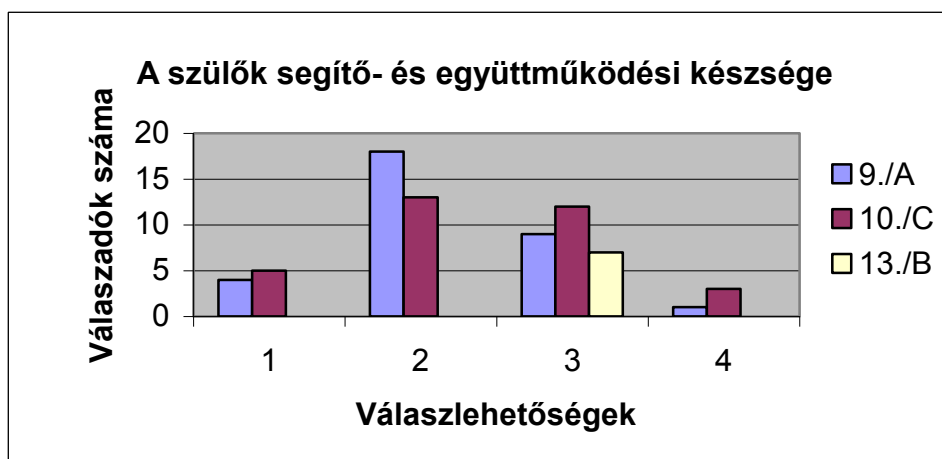
A 3. kérdésre adott válaszlehetőségek	Válaszadók	
1. Aki ennyi kacatot összeszedett, az megérdemli, hogy cipelje.	9 fő	12 %
2. Biztos, hogy minden fontos, amit becsomagoltál?	31 fő	43 %
3. Most segítek kivinni, ott pedig majd megkérek valakit.	28 fő	39 %
4. Fogd a csomagjaidat és menj, mert nemsokára indultok!	4 fő	6 %

A válaszokból képet kaphatunk a szülő-gyermek kapcsolatáról, a szülők segítő- és együttműködési készségéről.

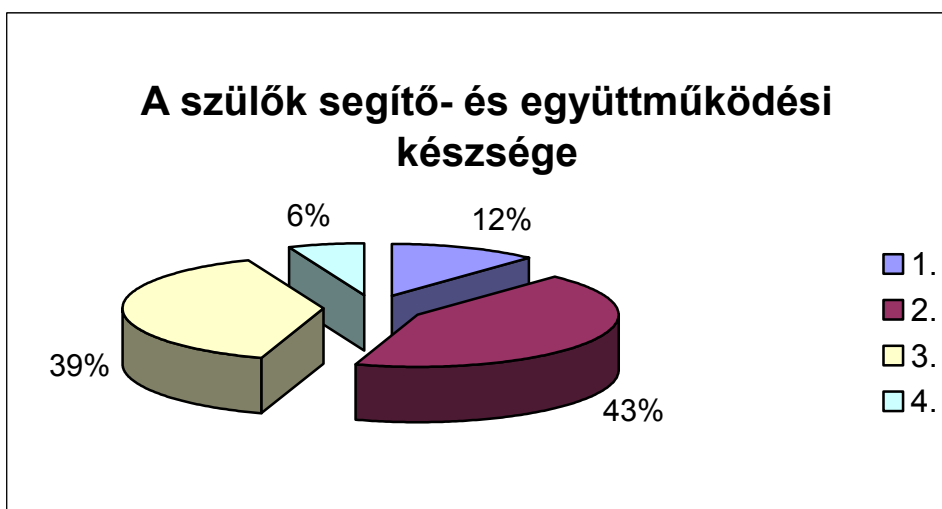
- A tanulók véleménye szerint a szülők közül 9 fő semmi empátiával nem fordulna gyermeke felé egy ilyen szituációban, sőt cinikus megjegyzést tenne. Pedig tudjuk, hogy egy serdülőkorú még sok mindenben, így a csomagolásban is tapasztalatlan, így a dorgálás helyett inkább segíteni kellene neki.
- A szülők többsége (31 fő) csupán aggodásának adna hangot, de legalább praktikus tanáccsal látja el gyermekét. („Nem lehetne valahogy két csomagból egyet csinálni?”)
- 28 szülő az említett szituációban a teljes együttműködési készségét és szeretetét nyilvánítaná ki. Ők a meleg attitűd képviselői, akik nem csak a személyes segítségüket ajánlanák fel, hanem figyelmesek és előrelátóak is lennének. Arról is gondoskodnának, hogy később is legyen valaki, aki gyermeküknek segít cipekedni.
- Sajnos 4 szülő – a tanulók feltételezése szerint – közömbös magatartással szemlélné a problémát. Teljesen magára hagyná a gyermekét és egy rideg instrukcióval indítaná útjára a kirándulni vágyó csemetéjét („Fogd a csomagjaidat és menj!”). Ezen szülők minden bizonnyal a hideg és autokratikus nevelői attitűd megtestesítői, akiktől gyermekük semmi segítséget és együttműködési készséget nem várhatna el hasonló helyzetben.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 9. számú táblázat és a hozzá tartozó grafikon mutatja.

Osztály	A szülők segítő- és együttműködési készsége			
	Válaszlehetőségek			
	1.	2.	3.	4.
9./A	4	18	9	1
10./C	5	13	12	3
13./B	0	0	7	0
Összesen	9	31	28	4

A szülők segítő- és együttműködési készségének százalékos megoszlását az alábbi 9. számú diagram szemlélteti.

4.1.4. A szülők elvárásai

Kérdés: *Mit mondanának a szüleid, ha a logikus gondolkodásod ellenére a matematikai felmérőd kettesre sikerülne?*

A szülők véleménye és elvárásai az alábbiakban összesítésre került:

A 4. kérdésre adott válaszlehetőségek	Válaszadók	
1. Ilyen előfordul, máskor legyél figyelmesebb!	43 fő	56 %
2. Szórakozás helyett többet kell tanulni!	16 fő	21 %
3. Büntetésből nem mehatsz a barátaidhoz!	5 fő	7 %
4. Érthetetlen, hogy kettesre sikerült, hisz annyit segítettünk.	8 fő	10 %
5. Megbeszélem a tanároddal, hogy most mit kell tennünk.	-	
6. Ne törődj vele, én se izgatom magam!	4 fő	5 %
7. Feltétlen keresünk valakit, aki majd korrepetál!	1 fő	1 %

A tanulóknak 7 válaszlehetősége volt, amely a szülőknek a gyermeke iskolai teljesítményével kapcsolatos elvárásait tükrözi.

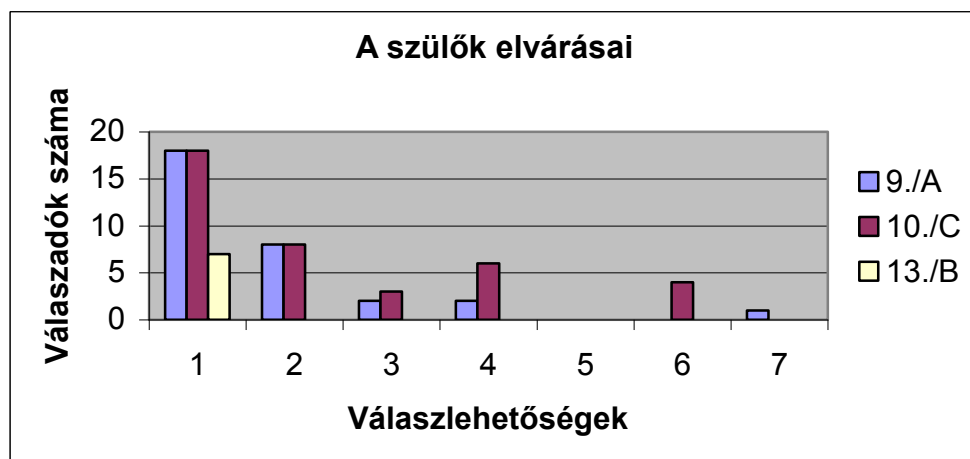
- Meglepő, hogy a diákok 77%-ának az a véleménye, hogy szüleik (apák és anyák egyforma arányban szerepeltek) elég liberálisan fogadnák a kettes felmérőről szóló hírt és legfeljebb egy biztatással, könnyedén elintéznék a problémát. *(Máskor legyél figyelmesebb!)- „Szórakozás helyett többet kell tanulni!”)*

Ez a vélemény részben a közömbös szülői attitűdre utal, vagy esetleg arra, hogy diákkorukban ők sem voltak jók matematikából, így azt saját gyermeküktől sem várnák el. *(„Ne törődj vele, és se izgatom magam”)*

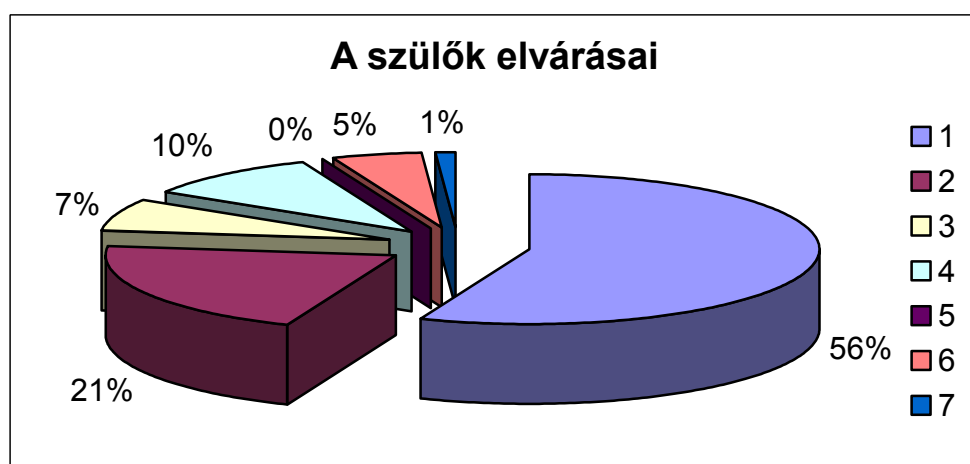
- Csak 5 szülőről tételezik fel a diákok, hogy ezért megbüntetnék.
- Érthetlenségének 8 szülő adna hangot, mivel gyermeküknek jobbat kellett volna teljesíteni a jó matematikai érzékük miatt, ráadásul a szülők is segítenek a tanulásban.
- Feltűnő, hogy egy diák sem gondolt arra, hogy a szülőknek ezt a problémát a tanárral is meg kellene beszélni.
- Az is elgondolkodtató, hogy csak 1 szülőről feltételezik a diákok azt, hogy korrepetálót keresne a jobb jegy elérése érdekében.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 10. számú táblázat és a hozzá tartozó grafikon mutatja.

Osztály	A szülők elvárásai						
	Válaszlehetőségek						
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
9./A	18	8	2	2	0	0	1
10./C	18	8	3	6	0	4	0
13./B	7	0	0	0	0	0	0
Összesen	43	16	5	8	0	4	1

A szülők elvárásainak százalékos megoszlását az alábbi 10. számú diagram szemlélteti.

4.1.5. A szülő - gyermek közti konfliktushelyzetek

Kérdés: *Hogyan reagálnának a szüleid, ha véletlenül egy festékes üveget a legszebb szőnyegetekre ejtenél, és a festékből a falra is jutna?*

A diákok 5 lehetőség közül választhattak, melynek összesítése az alábbiakban olvasható.

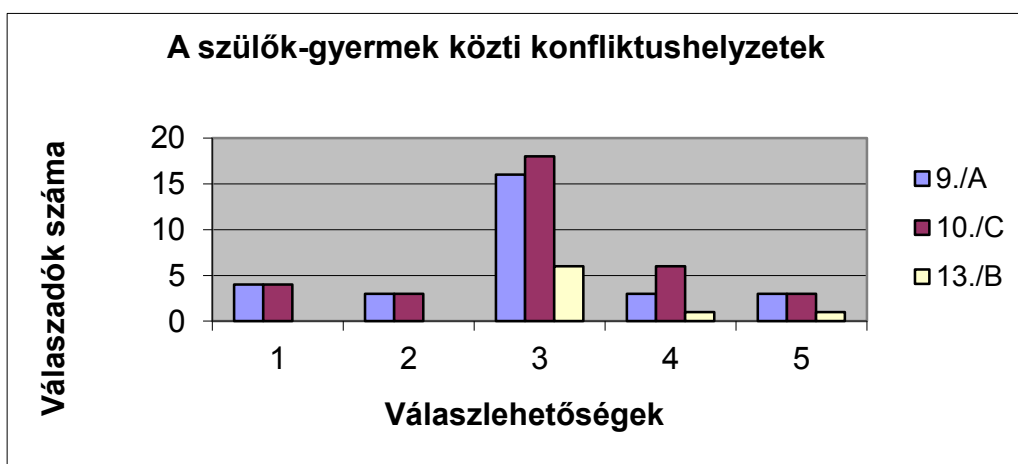
Az 5. kérdésre adott válaszlehetőségek	Válaszadók	
1. Biztosan kapnék egy „nyaklevest”.	8 fő	11 %
2. Biztosan magára vállalná, hogy ő miatta történt.	6 fő	9 %
3. Nem örülne neki, de segítené eltüntetni a nyomokat.	41 fő	56 %
4. Megjegyezné, hogy rendetlen vagyok.	10 fő	14 %
5. Nem érdekelné az eset, ha nekem nem történt bajom.	7 fő	10 %

Egy váratlanul kialakult konfliktushelyzetre mindenki egy kicsit másként reagált.

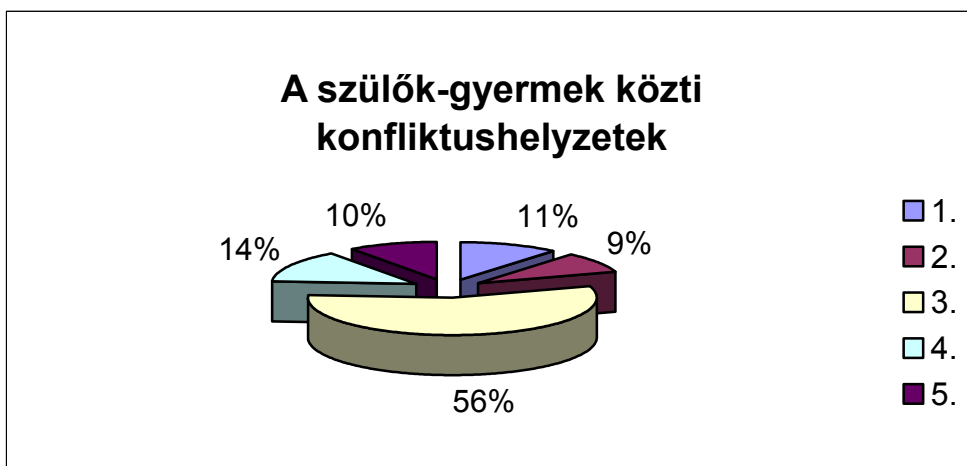
- 8 diák azt feltételezte, hogy a történetekért biztosan kapna büntetést. A szóbeli interjúban elmondták, hogy legalább egy pofon „kijárna”, mivel a festék tönkretette a drága szőnyeget és a falat is bepiszkította.
- Meglepő, hogy a diákok közül 6 fő azt gondolta, hogy az egyik szülő magára vállalná a történeteket, és nem beszélne róla senkinek. A diákok szerint ezek a meleg és engedelkeny szülők mind az édesanyák lennének.
- 41 fő jelölte be azt a választási lehetőséget, hogy bár a szülei nem örülnének a történeteknek, de segítenének eltüntetni a nyomokat, és a tanulságokat közösen megbeszelnék. Ez a szülői magatartás megengedő attitűdre és demokratikus nevelési stílusra utal.
- A 4. és az 5. válaszlehetőséget bizonyára liberális és engedelkenyebb szülők gyermekei jelölték meg. Ezek között 10 fő azért megjegyezné, hogy gyermeke rendetlen, de különösebben nem foglalkozna az esettel, nem tartja különleges dolognak.
- 7 főnek viszont az a véleménye, hogy szüleit egyáltalán nem érdekelné a szőnyegen és a falon keletkezett piszok, csak az, hogy gyermekének nem történt-e valami baja. Ezek a szülők gyermek centrikusak.

A tanulók válaszainak megoszlását osztályonkénti bontásban az alábbi 11. számú táblázat és a hozzá tartozó grafikon mutatja.

Osztály	Szülő - gyermek közti konfliktushelyzetek				
	Válaszlehetőségek				
	1.	2.	3.	4.	5.
9./A	4	3	16	3	3
10./C	4	3	18	6	3
13./B	0	0	6	1	1
Összesen	8	6	40	10	7

A szülő-gyermek közti konfliktus helyzetekre adott válaszok százalékos megoszlását az alábbi 11. számú diagram szemlélteti.

4.2. Önálló válaszadást igénylő kérdések elemzése

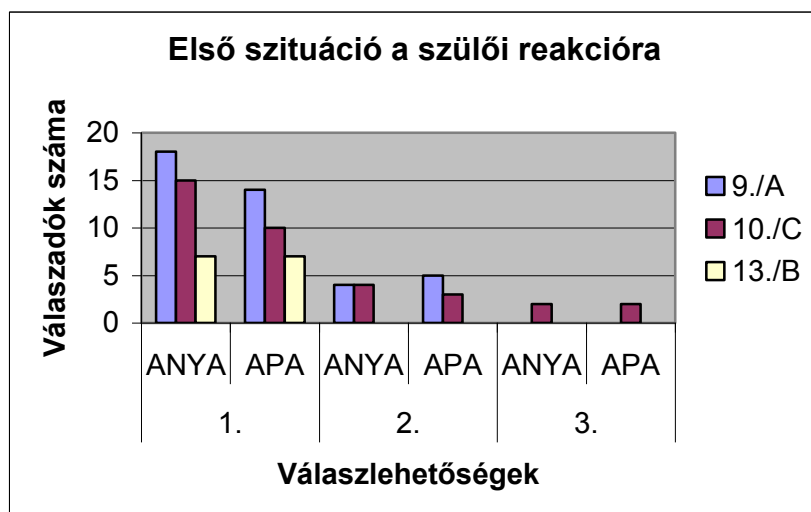
A 6. és a 7. kérdés is egy-egy szituációt írt le, amelyre reagálva néhány mondatos választ vártam a tanulóktól. Itt már az önálló vélemény megfogalmazására volt szükség, ezért több kreativitást és fantáziát igényelt a válasz.

Mind a két kérdésnél az anya és az apa feltételezett reakcióját külön-külön kellett a tanulóknak bemutatni. Az eredményeket értékelve megállapítottam, hogy – néhány kivételtől eltekintve – a tanulók tartalmában ugyanazokat a válaszokat írták mindkét szülőnél. Tehát a tanulók azt valószínűsítették, hogy a különböző szituációban az anya és az apa reakciói azonosak lennének. Ez a tény arra utal, hogy a szülők nevelési stílusát, attitűdjét hasonlóknak vélik.

4.2.1. Első szituáció

6. kérdés: *Megismerkedtél egy helyes sráccal/lánnyal és ő estére moziba hívott. Nagyon szeretnél elmenni, de másnap matekból dolgozatot írtok. Hogyan reagálnának a szüleid?*

A szülők pozitív és negatív reakcióinak arányát az alábbi 12. számú diagram szemlélteti:

1.= elengedné

2.= nem engedné el

3.= nem értékelhető

- Az anyák és az apák feltételezett válaszait osztályonkénti bontásban külön is feltüntettem. Feltűnő, hogy a 13. osztályban mindenkit, a 9. osztály tanulói közül csak 17 főt (78%) engednék el szülei.

- A tanulók válaszaiból az derült ki, hogy szerintük a szülők többsége, 39 fő (77%) várhatóan elengedné a gyermekét moziba, de szinte mindenki különböző feltételekhez kötné.

Íme, néhány példa:

- „*Tanuld meg a leckét és utána nyugodtan elmehetsz.*”
- „*Elmehetsz, ha időben hazajössz és átnézed még a matekot.*”
- „*Először tanulj, majd megbeszéljük, hogy mikor gyere haza.*”
- „*Kérdezd meg az anyát, hogy mi a véleménye, de én elengedlek.*”

A válaszokból arra lehet következtetni, hogy a szülők többsége nem támasztana akadályt a barátkozásnak. Szívesen elengedné a gyermekét szórakozni is, ha a feladatát már elvégezte. Ez véleményem szerint egy reális szülői elvárás, és ez megfelelően motiválja a gyermeket is.

- 9 diák (17%) szerint a szülők nem engednék el őket moziba a matematika dolgozat előestéjén.

A diákok például ilyen válaszokat írtak:

- „*Elengednélek, ha holnap nem lenne dolgozatírás.*”
- „*Nem engedlek most el, majd bepótoljátok legközelebb.*”
- „*Inkább hétvégén menjetek el moziba és ne a matematika dolgozatírás előtt*”
- „*Nem örülök annak, ha este moziba jársz.*”

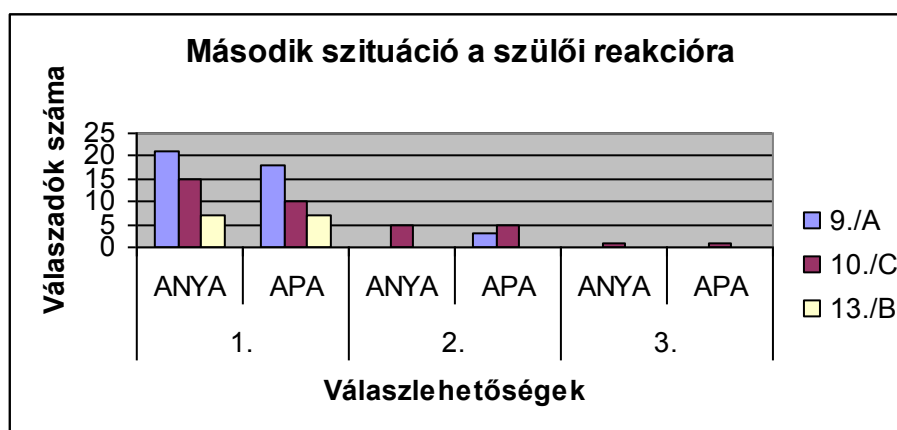
Ez a szülői magatartás sem ítéltető el, hiszen valószínű, hogy a matematika dolgozat sikerének érdekében döntenének így. De megjegyzem, hogy véleményem szerint az engedékenyebb nevelői attitűd még a leírt szituációban is talán ösztönzőbben hatna a gyermek tanulására. A feladat elvégzése után pedig egy serdülőnek különösen jól jön egy kis kikapcsolódás, főleg akkor, ha egy kedves barátjával/barátnőjével randizhatna.

- 4 tanuló (8%) választ nem tudtuk értékelni, aminek több oka is volt:
 - Volt 2 olyan diák, aki erre a kérdésre egyszerűen nem válaszolt.
 - Ketten pedig nem a témával kapcsolatban fejtették ki a véleményüket, így érdemben nem lehetett besorolni a pozitív és negatív reakciók közé.

4.2.2. Második szituáció

7. kérdés: *A megszokottnál előbb érsz haza a suliból. Nincs túl sok tanulni valód másnapra, ezért rendet teszel és ebédet főzöl mire szüleid hazaérnek. Hogyan reagálnának a meglepetésre?*

A szülői reakciók arányát az alábbi 13. számú diagram szemlélteti:

1. = pozitív reakció 2. = negatív reakció 3. = nem értékelhető

- Örvedetes, hogy a tanulók többsége 42 fő (80%) úgy ítélte meg, hogy szüleik, különösen az édesanyjuk valószínűleg pozitívan reagálnának a meglepetésre. Elismernék és méltányolnák a gyermek igyekezetét, ezért dicséretet kapnának érte.

Néhány példa a tanulói válaszokból:

- „Ez igazán dicséretes fiam.” „Köszönöm, hogy rendet tettél.”
- „Igazán szép tőled, hogy még meg is főztél.”
- „Máskor is meglephetnél ilyennel, úgyis fáradtan jövök haza.”

Ez a szülői magatartás követendő minta lehet a gyermek számára.

- Sajnos 8 diák (14%) úgy véli, hogy szülei figyelemre sem méltatnák a kedves meglepetést, és ez közömbös, hideg nevelői attitűdre utal.

Néhány példa a tanulói válaszokból:

- „Lehet, hogy csak akkor venné észre, ha szólnék neki.”
- „Különösebben nem érdekelné, sőt biztosan belekötne valamibe.”

Ez utóbbi megjegyzés különösen elszomorító. Pedig a jó szülő-gyermek kapcsolatnak az alapja a kölcsönös tisztelet és egymás munkájának a megbecsülése lenne.

5. A FELMÉRÉSEK EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE

A felmérésben résztvevők írásos és szóbeli véleményét figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy sok diák él formálisan ép és csonka családban, ezért a jelenlegi családjuk élete nem mindenki számára követendő minta. Többségüknek ugyanakkor nincs még igazi konkrét elképzelésük a saját jövőbeni családjukról. Ez részben érthető, ha az életkorukat (15-19 évesek) vesszük figyelembe.

A felmérések alapján a szülők attitűdje, nevelési stílusa nagyon változatos képet mutat. Szerencsére – a tanulók véleménye szerint - többen vannak azok, akik meleg és megengedő magatartást tanúsítanak, ami jó szülő-gyermek kapcsolatra enged következtetni. A negatív példák pedig sok tanulsággal szolgálhatnak.

Hangsúlyozzuk, hogy a dolgozatnak nem volt célja a család komplex hatásrendszerének vizsgálata, így a felmérés nem tért ki a szülők nevelési módszereinek részletes elemzésére.

Egyetemi tanulmányaink során azt tervezzük, hogy ez irányú tudományos munkánkat folytatjuk, reméljük sikerrel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. **Allport, G. W.** (1979): *Az attitűdök. In: Halász – Hunyadi - Marton (szerk.) Az attitűdök pszichológiai kutatásának kérdései.* Akadémiai Kiadó, Budapest
2. **Bakk- Miklós Kinga** (2010): *Neveléslélektan,* Ábel Kiadó, Kolozsvár
3. **Balázs István szerk.** (2002): *Pszichológiai Lexikon.* Magyar Könyvklub, Budapest
4. **Balogh László** (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban.* Urbis Könyvkiadó, Budapest
5. **Báthory Z.-Falus I.** (1997., szerk.): *Pedagógiai lexikon I-III.* Keraban Könyvkiadó, Budapest
6. **Bagdy Emőke** (1977.): *A családi szocializáció és személyiség zavarok.* Tankönyvkiadó Budapest
7. **Buda Béla** (1961): *A szeretetről.* Liget, 1961. 3. sz.
8. **Buda Béla** (1978): *Az empátia – a beleélés lélektana.* Gondolat, Budapest
9. **Chapman, Gary** (2002): *Családi összhangzattan.* Harmat Kiadó, Budapest
10. **Cole, M.** (2000): *Fejlődéslélektan.* Osiris Kiadó, Budapest
11. **Cseh-Szombathy László** (1979): *Családszociológiai problémák és módszerek.* Gondolat, Budapest
12. **Ferge Zsuzsa** (1980): *Társadalompolitikai tanulmányok.* Gondolat, Budapest
13. **Forgas, J.P** (1989): *A társas érintkezés pszichológiája.* Gondolat, Budapest
14. **Gábor György** (1966., szerk.): *Gondolatok Könyve.* Magvető Kiadó, Budapest
15. **Geréb György** (1998): *Pszichológia.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

16. **Hegedűs T. András** (1997): *Pszichológia*. Aula Kiadó, Budapest
17. **Komlósi Sándor** (1998., szerk.): *Családi életre nevelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
18. **Komlósi Ákos** (1989, szerk.): *Boldog Gyermekkor?* Tankönyvkiadó, Budapest
19. **Kristó Nagy István** (1993., szerk.): *Bölcsességek Könyve*. Gondolat, Budapest
20. **Lantossyné Dabas Erzsébet** (1985): *A felbomló család gyermeke*. Akadémiai Kiadó, Budapest
21. **Neményi Mária** (1988): *A család*. Gondolat, Budapest
22. **Radnai Béla** (1988., szerk.): *Fejlődés- és neveléslélektan*. Tankönyvkiadó, Budapest
23. **Ranschburg Jenő** (1977): *Családi kör*. RTV - Minerva, Budapest
24. **Ranschburg Jenő** (1975): *A szülői magatartás és a nevelői attitűdök hatása a gyermek viselkedésére*. Pszichológiai Tanulmányok XIV., Budapest
25. **Schmercz István** (2003): *A tanulói személyiség megismerése*, Nyíregyházi Főiskola
26. **Szekszárdi Ferencné** (1993): *A pedagógiai gyakorlat jellegzetes konfliktusai*. Új Pedagógiai Szemle, 7-8. sz. 99.o.
27. **Szepessy Sándor** (1993): *Pszichológia III*. Tankönyvkiadó, Budapest
28. **Utasi Ágnes** (1991): *Családok és életstílusok*. Magyar Tudományos Akadémia, Politikatudományi Intézet, Budapest.
29. **Vásárhelyi Zsuzsanna** (1998): *A pszichológia válogatott fejezetei*. SZIF - Universitas Kft., Győr
30. **Teleki Béla** (2003): *Kézikönyv a családról I*. Korda Kiadó, Kecskemét
31. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kezd%C5%91lap>

REZÜMÉ

Ács Dávid - Lendvai Bence

A családi kapcsolatok és a szülők attitűdjének vizsgálata

A gyermek személyiségének fejlődésében a család érzelmi, kulturális, szociális és anyagi viszonyai fontos szerepet játszanak. A dolgozat célja - középiskolai tanulók véleménye alapján - a családok életének és kapcsolatainak különböző szempontok szerinti bemutatása.

Kérdőíves felmérések és szóbeli interjúk alapján 2 fő témakört vizsgáltunk. Az első felmérés során a család általános körülményeit tártuk fel. Elemzésre került a diákok családjának szerkezete, a szüleikhez való kötődésük, valamint a családban előforduló konfliktusok okai.

A második felmérés során a szülők nevelési stílusáról, attitűdjéről kaptunk információkat.

A felmérés eredményéből az a következtetés állapítható meg, hogy sajnos sok diák él formálisan ép és csonka családban. Nem mindenkit vesz körül szeretetteljes, kiegyensúlyozott érzelmi légkör, ezért jelenlegi családjuk élete, nevelési eljárásai nem mindenki számára követendő példa. .

A teljes és harmonikus családi élet azért lenne olyan fontos, mert az elsődleges szocializáció révén szerzett tapasztalat életünk végéig mélyen gyökerezik bennünk. A mai rohanó és virtuális világban pedig különösen nagy szüksége van a fiataloknak arra, hogy pozitív hatások érhék, és szeretetteljes kapcsolatuk legyen a családjukkal.

ABSTRACT

Ács Dávid - Lendvai Bence

Investigation of family relations and parental attitude

The emotional, cultural, social and material conditions in a family, have a mayor impact on a child's personality development. The aim of this study was to present family life and relations in different aspects based on high school student's opinion.

Based on questionnaires and oral interviews, two main topics were investigated. In the first part, we were interested in the general conditions of the family. We analyzed the family structure, the child-parent relationship and the most common reasons of conflict. In the second part, we collected information about the parent's educating style and attitude.

The study revealed, that a lot of students live in a formally intact or a broken family. Unfortunately, not everyone is surrounded by a balanced, lovely emotional atmosphere and has a happy family life.

The complete and harmonic family life is really important, especially in childhood, because these primary socialization experiences will fundamentally influence a person's subsequent behaviour and human relations. Nowadays, in the rushing and highly computerised civilization, teenagers have enormous need of positive emotions and a lovely family background.

MELLÉKLETEK

1. sz. **Kérdőív:** A családi élet általános körülményeinek vizsgálata

2. sz. A tanulók válaszainak táblázatos összefoglalása

- 2/a 9. osztály
- 2/b 10. osztály
- 2/c 13. osztály

3. sz. **Kérdőív:** A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata

4. sz. A tanulók válaszainak táblázatos összefoglalása

- 4/a 9. osztály
- 4/b 10. osztály
- 4/c 13. osztály

5. sz. Táblázatok és diagramok jegyzéke

A CSALÁDI KÖRÜLMÉNYEK ÁLTALÁNOS VIZSGÁLATA

/Kérdőív/

Olvasd el figyelmesen az alábbi kérdőívet, majd írd egy X-et a rád vonatkozó állítás elé!

1. Milyen családban élsz? Milyen a család szerkezete?

Ép családban élek. (mindkét szülővel együtt)

Formálisan ép családban élek. (csak egyik szülő törődik velem)

Csonka családban élek.

• Szüleim elváltak

• Egyik szülőm elhalálozott

2. Milyen a szüleid végzettsége?

• Általános iskola anya..... apa

• Szakmunkásképző iskola anya..... apa

• Szakközépiskola anya..... apa

• Gimnázium anya..... apa

• Főiskola/egyetem anya..... apa

3. Van-e testvéred?

Nincs testvérem

Féltestvérem van

Egy testvérem van

Két testvérem van

Több testvérem van.

4. Ki a bizalmas személy a családban? Kivel beszéled meg elsősorban problémáidat?

Édesanyám

Édesapám

Mindkét szülőm

Testvérem

Barátom/barátnőm

5. Vannak-e konfliktusok a családotban, és melyek a főbb okai?

Szüleim nézeteltérései	
Édesapám szigora	
Édesanyám nemtörődőmsége	
Szabadidőm eltöltésének korlátozásai	
Testvérem partnerválasztása	
egyéb(.....)	

6. Mi az elképzelésed a leendő saját családotról?

Mindent úgy csinálnék, mint a szüleim	
Több szabadidőt töltenék el a gyerekeimmel	
Jobb házastársi kapcsolatra törekednék	
Másképp nevelném a gyerekeimet	
Mindent másképp csinálnék.	

A családi körülmények általános vizsgálata (9. Osztály)

Ssz.	KÉRDÉSEK																													
	1. Család szerkezete				2. Szülők végzettsége					3. Testvérek száma					4. Bizalmi személy					5. Konfliktusok okai					6. Elképzelések a leendő saját családról					
	Válaszlehetőségek																													
	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5
1	X					x	x							X					X						X				X	
2			X			x									X					X								X		
3	X							x	x								X								X	X				
4	X							x			x							X							X	X				
5	X						x	x									X			X				X						X
6	X						x	x										X							X	X				
7	X						x	x									X						X							X
8	X						x	x								X								X			X			
9	X								x			x					X								X	X				
10	X						x	x								X								X		X				
11	X				x			x								X				X									X	
12		X					x	x						X					X	X								X		
13	X						x	x							X									X					X	
14		X					x	x							X				X	X								X		
15		X			x			x								X				X										X
16	X						x	x						X					X						X				X	
17	X									x			x			X								X					X	
18	X						x	x							X				X						X	X				
19	X						x	x						X					X						X				X	
20	X						x	x							X				X						X	X				
21			X				x								X				X						X	X				
22			X					x								X					X									X
23		X					x									X									X				X	

A családi körülmények általános vizsgálata (10. Osztály)

SSZ ·	KÉRDÉSEK																													
	1. Család szerkezete				2. Szülők végzettsége					3. Testvérek száma					4. Bizalmi személy					5. Konfliktusok okai					6. Elképzelések a leendő saját családról					
	Válaszlehetőségek																													
	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5
1		X				x	x							X				X		X										X
2		X				x	x						X		X				X		X							X		
3		X				x	x					X							X			X								X
4			X			x						X			X									X						X
5				X		x						X												X		X				
6				X			x					X			X										X	X				
7		X					x			x				X			X			X								X		
8		X				x	x					X						X							X			X		
9				X		x						X			X					X					X		X			
10	X					x	x						X				X								X	X				
11	X					x				x			X		X										X	X				
12		X				x	x				X								X				X							X
13		X				x	x					X							X					X						X
14		X					x	x				X							X					X						X
15		X				x	x				X				X									X			X			
16		X				x	x					X			X								X						X	
17			X			x						X			X									X	X					
18				X			x				X					X								X	X					
19			X					x			X								X			X								X
20			X						x			X				X					X					X				
21				X		x						X			X									X	X					
22			X			x						X			X									X	X					

A családi körülmények általános vizsgálata (13. Osztály)

SSZ	KÉRDÉSEK																													
	1. Család szerkezete				2. Szülők végzettsége					3. Testvérek száma					4. Bizalmi személy					5. Konfliktusok okai					6. Elképzelések a leendő saját családról					
	Válaszlehetőségek																													
	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5
1	X					x	x								X									X			X			
2	X					x	x							X			X				X					X				
3	X					x	x							X			X								X	X				
4	X						x	x						X			X							X		X				
5		X				x	x										X								X			X		
6	X				x		x							X			X								X	X				
7		X				x	x							X											X					X

A SZÜLŐK ATTITÚDJÉNEK, NEVELÉSI STÍLUSÁNAK VIZSGÁLATA

/Kérdőív/

Olvasd el figyelmesen az alábbi eseteket, majd írd a véleményed elé az *anya*, vagy az *apa* szót, amelyik leginkább rájuk illik. Egy történet elé akár mindkettőt odaírhatod!

1. *Társaiddal megbeszélitek, hogy vasárnap kerékpártúrára mentek.*

Szombaton este a rádió bement, hogy vasárnap valószínűleg eső, néhány helyen zivatar lesz. Vajon elengednek-e a szüleid?

.....:elengedne, mert nem érdekli, hogy mivel töltöm az időmet.

.....:elengedne, de nem lenne egy nyugodt pillanata sem.

.....:elengedne, mert biztos abban, hogy tudnék magamra vigyázni.

.....:nem engedne el, azt mondaná: kellemesen eltölthetjük együtt
ittthon a vasárnapot.

.....:nem engedne el, mert féltene, hogy elázom, megfázom.

2. *Képzeld el, hogy valaki a táskádba csempészett egy értékes tollat, majd beárulta az osztályfőnöknek, hogy az elveszett tollat a táskádba látta.*

Behívadják a szüleidet. Mit gondolsz, mit mondanának?

.....:a lopás nagyon súlyos vétek, amelyre nincs mentség. Szigorúan
meg fogom büntetni érte.

.....:kevés időm van foglalkozni a gyerekekkel, de egy biztos, hogy
a lopást nem otthon tanulta.

.....:nem tudom, hogyan történhetett, soha nem szokott ilyet csinálni.
Mindenképpen megbeszélem vele.

.....:kétségbe vagyok esve, én őszinteségre nevelem. Biztosan rossz
társaságba keveredett. Most az egyszer legyen elnéző a
gyerekekkel. Jobban fogok vigyázni, az ilyen többet nem fog
előfordulni.

3. *Egy hetes kirándulásra mentek. Három csomagod lett, amit nem könnyű az állomásra kicipelni: Indulás előtt hogyan vélekednek szüleid?*

.....:aki ennyi kacatot összeszedett, az megérdemli, hogy cipelje.

.....:biztos, hogy minden fontos, amit beraktál? Nem lehetne valahogy két csomagból egyet csinálni?

.....:most segítek kivinni, ott pedig megkérek valakit, hogy segítsen neked cipekedni.

.....:fogd a csomagjaid és menj, mert nemsokára indultok.

4. *Képzeld el, hogy jó matematikai érzéked és logikus gondolkodásod ellenére egy felmérőd kettesre sikerült. Alá kell íratni. Mit mondanának a szüleid?*

.....:ilyen előfordul, máskor legyél figyelmesebb!

.....:szórakozás helyett többet kell tanulni!

.....:büntetésből nem mehetsz a barátaidhoz!

.....:érthetetlen, hogy kettesre sikerült, hisz annyit segítünk neked.

.....:megbeszélem a tanároddal, hogy most mit kell tennünk.

.....:ne törődj vele, én se izgatom magam!

.....:Feltétlenül keresünk valakit, aki korrepetál, hisz az nem lehet, hogy ne kapj ötöst matematikából.

5. *Ha úgy történne, hogy egy festékes (vagy egyéb színes folyadékkal teli) üveget véletlenül a legszebb szőnyegetekre ejtenéd és a felcsapódó festékből a falra is jutna, hogyan reagálnának a szüleid?*

.....:biztosan kapnék egy „nyaklevest”, mert tönkretettem a drága szőnyeget, bepiszkítottam a falat.

.....:javasolná ne beszéljünk róla senkinek, megpróbálná eltüntetni nyomokat. Ha mégis meglátszana, ő biztosan magára vállalná, hogy ő miatta történt.

.....:nem örülne neki, de ha már megtörtént, segítene eltüntetni a nyomokat. Megbeszelnénk mi történt.

.....:megjegyezné, hogy rendetlen vagyok, de különösebben nem foglalkozna az esettel.

.....:azt mondaná, hogy a fal és a szőnyeg nem érdekes, jó hogy nekem nem történt valami bajom.

A következő kérdésekre 1-1 mondattal válaszolj! Hogy reagálnának szüleid ezekben a helyzetekben?

6. *A suliban megismerkedtél egy helyes sráccal/lánnyal és ő szerda estére moziba hívott. Nagyon szeretnél elmenni, de másnap matekból dolgozatot írtok. Hogy reagálnak a szüleid? Szívesen elengednének?*

Anya:
.....
.....

Apa :
.....
.....

7. *Képzeld el, hogy a megszokottnál előbb érsz haza a suliból, mert elmaradt az utolsó két órád. Jó napod van, ráadásul nincs túl sok tanulnivalód másnapra. Rendet teszel, és ebédet főzöl, mire szüleid hazaérnek. Sikerül teljesen meglepned őket. Hogy reagálnának?*

Anya:
.....
.....

Apa :
.....
.....

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (9. Osztály)

Ssz	KÉRDÉSEK																									
	1. Szülői féltés					2. Szülő iránti bizalom				3. Szülő – gyermek kapcsolat				4. Szülők elvárásai							5. Konfliktushelyzetek					
	Válaszlehetőségek																									
Ssz	1	2	3	4	5	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	
1	—	apa	—	—	anya	—	—	anya apa	anya apa	—	anya apa	apa	—	apa	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	anya	apa	—	—
2	—	—	—	—	anya	—	—	anya	—	—	anya	—	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
3	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	apa	anya	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	apa	—
4	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
5	anya	—	—	—	apa	—	—	anya	—	apa	anya	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
6	apa	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	apa	—
7	apa	—	—	anya	—	—	apa	—	anya	anya	apa	—	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
8	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	—	—	anya	—	apa	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	anya
9	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	apa	—	anya	apa	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
10	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—

Ssz	KÉRDÉSEK																									
	1. Szülői féltés					2. Szülő iránti bizalom				3. Szülő - gyermek kapcsolat				4. Szülők elvárásai							5. Konfliktushelyzetek					
	Válaszlehetőségek																									
Ssz	1	2	3	4	5	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	
11	—	—	—	anya apa	anya apa	—	—	anya apa	—	anya	anya	anya apa	—	anya	apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	
12	anya	—	—	—	apa	—	—	—	apa	—	apa	—	—	anya	apa	—	—	—	—	—	—	—	—	apa	—	—
13	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya	—	—	anya	—	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
14	anya	—	apa	—	—	—	—	anya	apa	—	anya	apa	—	—	—	—	anya	—	—	apa	anya	—	—	—	apa	
15	—	—	anya	—	—	—	—	anya	—	—	anya	—	—	anya	apa	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—	
16	apa	anya	—	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	anya	apa	—	—	—	
17	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	—	—	—	apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—	anya	
18	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	apa	—	—	anya apa	—	anya	—	apa	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	
19	—	apa	anya apa	—	anya	—	—	anya apa	—	—	anya	—	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—	
20	—	anya	apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	
21	—	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	—	
22	apa	—	—	—	—	—	—	apa	—	—	apa	—	—	apa	—	—	—	—	—	—	—	—	apa	—	—	
23	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (9. Osztály)

Sorszám	KÉRDÉSEK											
	Első szituáció (6. Kérdés)						Második szituáció (7. Kérdés)					
	Válaszlehetőségek											
	1		2		3		1		2		3	
	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA
1	X	X					X	X				
2	X						X					
3	X	X					X	X				
4	X	X					X	X				
5	X			X			X	X				
6	X	X					X	X				
7		X	X				X	X				
8	X	X					X	X				
9	X	X					X	X				
10	X	X					X	X				
11			X	X			X	X				
12	X	X					X			X		
13		X	X				X	X				
14	X			X			X			X		
15	X			X			X			X		
16	X	X					X	X				
17			X	X			X	X				
18	X	X					X	X				
19	X	X					X	X				
20	X	X					X					X
21	X						X					
22		X						X				
23	X						X					

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (10. Osztály)

Ssz	KÉRDÉSEK																								
	1. Szülői féltés					2. Szülő iránti bizalom				3. Szülő – gyermek kapcsolat				4. Szülők elvárásai							5. Konfliktushelyzetek				
	Válaszlehetőségek																								
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5
1	anya apa	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	anya	—	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
2	—	anya	apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	apa	anya	—
3	anya apa	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	—	anya	apa	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
4	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	anya	—	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
5	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—
6	—	—	—	anya	—	—	—	—	anya	—	anya	—	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
7	—	anya	apa	—	—	—	—	apa	anya	—	anya	apa	—	apa	—	—	anya	—	—	—	—	apa	anya	—	—
8	—	anya	apa	—	—	—	—	apa	anya	anya	—	apa	—	anya	—	—	apa	—	—	—	anya	apa	—	—	—
9	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
10	—	apa	—	—	anya	—	—	anya apa	—	—	apa	anya	—	anya	apa	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
11	—	anya	—	apa	apa	—	—	anya	—	—	anya apa	apa	—	anya	apa	apa	—	—	anya	—	—	—	anya apa	anya	apa

Ssz	KÉRDÉSEK																								
	1. Szülői féltés					2. Szülő iránti bizalom				3. Szülő – gyermek kapcsolat				4. Szülők elvárásai							5. Konfliktushelyzetek				
	Válaszlehetőségek																								
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5
12	apa	—	apa	—	anya	—	anya	apa	apa	anya	anya	apa	anya	apa	anya	anya	anya	—	apa	—	anya	—	apa	apa	apa
13	—	anya	anya apa	—	—	—	—	anya	—	—	—	—	anya apa	anya	—	—	—	—	apa	—	—	—	anya	apa	—
14	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya	—	apa	apa	—	—	apa	anya	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
15	—	—	—	—	anya	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
16	—	anya	apa	—	—	—	—	anya apa	—	anya	—	apa	—	apa	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	apa
17	—	anya	—	—	—	—	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—
18	—	—	apa	—	—	—	—	apa	—	—	—	apa	—	—	—	—	apa	—	—	—	—	apa	—	—	—
19	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	—	—	anya	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
20	—	apa	—	—	—	—	—	apa	—	—	apa	—	—	—	apa	—	—	—	—	—	—	—	apa	—	—
21	—	anya	—	—	—	—	—	anya	—	—	anya	—	—	anya	—	—	—	—	anya	—	—	—	anya	anya	—
22	—	—	—	—	anya	—	anya	—	—	anya	anya	—	anya	—	anya	anya	anya	—	—	—	anya	—	—	—	—

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (10. Osztály)

Sorszám	KÉRDÉSEK											
	Első szituáció (6. Kérdés)						Második szituáció (7. Kérdés)					
	Válaszlehetőségek											
	1		2		3		1		2		3	
	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA
1					X	X	X	X				
2	X	X					X	X				
3					X	X					X	X
4	X						X					
5	X						X					
6	X						X					
7	X	X					X	X				
8	X	X					X	X				
9	X						X					
10	X	X					X	X				
11	X	X					X	X				
12	X		X						X	X		
13	X	X							X	X		
14	X	X							X	X		
15	X	X					X	X				
16		X	X				X	X				
17	X						X					
18		X						X				
19			X						X			
20		X						X				
21			X						X			
22	X						X					

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (13. Osztály)

ssz	KÉRDÉSEK																									
	1. Szülői féltés					2. Szülő iránti bizalom				3. Szülő – gyermek kapcsolat				4. Szülők elvárásai							5. Konfliktushelyzetek					
	Válaszlehetőségek																									
Ssz	1	2	3	4	5	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	
1	—	—	anya apa	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	apa	—
2	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
3	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
4	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	anya apa
5	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—
6	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya	—	—
7	—	anya apa	—	—	—	—	—	anya apa	—	—	—	anya apa	—	anya apa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	anya apa	—	—

A szülők attitűdjének, nevelési stílusának vizsgálata (13. Osztály)

Sorszám	KÉRDÉSEK											
	6. szituáció						7. szituáció					
	Válaszlehetőségek											
	1		2		3		1		2		3	
	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA	ANYA	APA
1	X	X					X	X				
2	X	X					X	X				
3	X	X					X	X				
4	X	X					X	X				
5	X	X					X	X				
6	X	X					X	X				
7	X	X					X	X				

TÁBLÁZATOK ÉS DIAGRAMOK JEGYZÉKE

1. sz. **A család szerkezete**
2. sz. **A szülők iskolai végzettsége**
3. sz. **Testvérek száma a családban**
4. sz. **Bizalmi személy a családban**
5. sz. **Konfliktusok a családban**
6. sz. **Elképzelések a leendő saját családról**
7. sz. **A szülők gyermekük iránti féltése**
8. sz. **A szülők erkölcsi felfogása**
9. sz. **A szülők segítő-együttműködési készsége**
10. sz. **A szülők elvárásai**
11. sz. **A szülő-gyermek közti konfliktushelyzetek**
12. sz. **Első szituáció a szülői reakcióra**
13. sz. **Második szituáció a szülői reakcióra**